

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ พระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นทั้งฝ่ายธรรมยุตและมหานิกาย จำนวน 1,596 รูป และกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จำนวน 320 รูป โดยสรุปผลการวิจัยตามลำดับขั้น ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. ระเบียบวิธีวิจัย
3. สรุปผลการวิจัย
4. อภิปรายผล
5. ข้อเสนอแนะ

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาระดับบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาชุมชนในเขต อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของพระสงฆ์ที่เกี่ยวเนื่องกับการ พัฒนาชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

2. ระเบียบวิธีวิจัย

- 2.1 ประชากรที่ศึกษา คือ พระสงฆ์ที่อาศัยอยู่ในวัดในเขตอำเภอเมืองทั้งฝ่ายธรรมยุต และมหานิกาย จำนวน 1,596 รูป
- 2.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 320 รูป ซึ่งได้มาโดยใช้วิธีการคำนวณตามสูตรของ ทาโร ยามาเน
- 2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมี 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน มี 10 หน้า ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนเป็นคำถามเกี่ยวกับมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยแบ่งเป็น 5 ด้าน คือ 1. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 2. ด้านสาธารณสงเคราะห์ 3. ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม 4. ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม 5. ด้านการพัฒนาจิตใจ รวมทั้งหมด 56 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนใน 5 ด้าน

การสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยเลือกการสุ่มแบบกำหนดโควตา (Quota Sampling) และการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยกำหนดเอาพระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาสผู้ช่วยเจ้าอาวาสส่วนหนึ่ง และพระสงฆ์ที่เป็นพระลูกวัดอีกส่วนหนึ่ง จนได้ขนาดตัวอย่างครบตามที่ต้องการจึงแจกแบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

2.4.1 นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เพื่อไปขอความร่วมมือจากเจ้าอาวาสในแต่ละวัดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น (เฉพาะวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา) เพื่อขอเก็บข้อมูล

2.4.2 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามและใบเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล 60 วัน ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2548 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2548

2.4.3 รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนนำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของรหัส แล้วนำไปวิเคราะห์ และประมวลผลต่อไป

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ประกอบด้วย 1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ใช้ค่าสถิติไค - สแควร์ (Chi-square) 3) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาระดับบทบาทของพระสงฆ์ โดยใช้การรวมคะแนนรายด้านของบทบาททั้งหมดนำมาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแล้วนำค่าเฉลี่ยของบทบาทมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ การวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปบรรยายเป็นรายด้าน

ตัวแปรอิสระที่นำมาศึกษา คือ ตำแหน่งภายในวัด อายุ ระยะเวลาที่บวช และ ระดับการศึกษา ส่วนตัวแปรตาม คือ บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน โดยแบ่งเป็น 5 ด้าน คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาจิตใจ

3. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลได้ดังนี้

3.1 ข้อมูลทั่วไป จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 320 รูป ที่ได้จากการสุ่ม ตัวอย่าง โดยแบ่งเป็นเจ้าอาวาส จำนวน 140 รูป คิดเป็นร้อยละ 43.7 และพระลูกวัด จำนวน 180 รูป คิดเป็นร้อยละ 56.3 อายุของพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 28.1 รองลงมามีอายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.8 และอายุระหว่าง 20-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.9 ตามลำดับ อายุเฉลี่ยของผู้ตอบแบบสอบถาม 2.63 ปี ระยะเวลาที่บวชส่วนใหญ่ 1-10 พรรษา คิดเป็นร้อยละ 35.0 รองลงมา 21-30 พรรษา คิดเป็นร้อยละ 28.1 และ 11-20 พรรษา คิดเป็นร้อยละ 26.3 ตามลำดับ ส่วนน้อยที่สุดมีระยะเวลาที่บวช 31 พรรษาขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 10.6 ระยะเวลาที่บวชของผู้ตอบแบบสอบถามโดยเฉลี่ย 2.14 พรรษา ระดับการศึกษาทางธรรมส่วนใหญ่ได้นักธรรมเอก คิดเป็นร้อยละ 70.0 รองลงมาได้นักธรรมโท คิดเป็นร้อยละ 15.3 และนักธรรมตรี คิดเป็นร้อยละ 7.8 ตามลำดับ ส่วนน้อยที่สุดที่ไม่มีวุฒิต่างธรรม คิดเป็นร้อยละ 6.9 ระดับการศึกษาทางบาลีส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิต่างบาลี คิดเป็นร้อยละ 53.4 รองลงมาได้ ป.ธ. 3-6 คิดเป็นร้อยละ 26.3 และได้ ป.ธ. 1-2 คิดเป็นร้อยละ 13.1 ตามลำดับ มีส่วนน้อยที่สุดที่ได้ ป.ธ. 7-9 คิดเป็นร้อยละ 7.2 ระดับการศึกษาทางโลกส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือระดับปวช. คิดเป็นร้อยละ 37.2 รองลงมาจบการศึกษาระดับอนุปริญญาขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 32.8 และจบระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 23.1 ตามลำดับ มีส่วนน้อยที่สุดที่จบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 6.9

3.2 ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อ 1 “ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ” สมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับ วัตถุประสงค์ข้อนี้ คือสมมติฐานข้อ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 1 สรุปผลได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัดกับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์

พบว่า พระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาสมีบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 70.00 ส่วนพระภิกษุวัดมีบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 60.56 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งภายในวัดกับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยทดสอบค่าไค – สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 63.91 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัดมีผลต่อระดับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งภายในวัดกับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .45

2. ผลการวิจัยปัจจัยด้านอายุกับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์

พบว่า กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 20–30 ปี มีบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 52.24 กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 31–40 ปี มีบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 58.90 กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 41–50 ปี มีบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 75.56 กลุ่มที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป มีบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 67.78 เมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยทดสอบค่าไค – สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 33.29 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านอายุมีผลต่อระดับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .23

3. ผลการวิจัยปัจจัยด้านระยะเวลาที่บวชกับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์

พบว่า กลุ่มที่มีระยะเวลาบวช 1-10 พรรษา มีบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ในระดับปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 57.14 กลุ่มที่มีระยะเวลาบวช 11–20 พรรษา มีบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 66.67 กลุ่มที่มีระยะเวลาบวช 21–30 พรรษา มีบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 68.89 กลุ่มที่มีระยะเวลาบวช 31 พรรษาขึ้นไป มีบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 73.53 เมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่บวชกับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยทดสอบด้วยค่าไค – สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 41.85 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านระยะเวลาที่บวชมีผลต่อระดับบทบาทด้านการศึกษา สงเคราะห์ แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่บวชกับ บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .26

4. ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางธรรมกับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์

พบว่า กลุ่มที่ไม่มีวุฒิทางธรรม มีบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ในระดับ ปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 68.18 กลุ่มที่ได้้นักธรรมตรี มีบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 64.00 กลุ่มที่ได้้นักธรรมโท มีบทบาทด้านการศึกษา สงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 55.10 กลุ่มที่ได้้นักธรรมเอก มีบทบาทด้าน การศึกษาสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 66.52 และเมื่อทำการทดสอบ ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากฎธรรมกับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยทดสอบ ด้วยค่าไค-สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 28.90 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางธรรมมีผลต่อระดับบทบาทด้านการศึกษา สงเคราะห์ แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากฎธรรม กับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .21

5. ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางบาลีกับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์

พบว่า กลุ่มที่ไม่มีวุฒิทางบาลี มีบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ในระดับ ปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 64.91 กลุ่มที่ได้้นัก ป.ธ. 1-2 มีบทบาทด้านการศึกษา สงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 61.90 กลุ่มที่ได้ ป.ธ. 3-6 มีบทบาทด้าน การศึกษาสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 66.67 กลุ่มที่ได้ ป.ธ. 7-9 มี บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 60.87 และเมื่อทำการ ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากฎบาลีกับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดย ทดสอบด้วยค่าไค-สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 22.38 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางบาลีมีผลต่อระดับบทบาทด้านการศึกษา สงเคราะห์ โดยค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากฎบาลี กับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .19

6. ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางโลกกับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์

พบว่า กลุ่มที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในระดับปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 75.68 กลุ่มที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มี

บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 77.27 กลุ่มที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือปวช. มีบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 64.71 กลุ่มที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญาขึ้นไป มีบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 54.29 และเมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางโลกกับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยทดสอบด้วยค่าไค-สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 16.27 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางโลกมีผลต่อระดับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางโลกกับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .16

7. ผลการวิจัยปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัดกับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

พบว่า พระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาสมีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับมากมีมากที่สุด ร้อยละ 57.14 ส่วนพระลูกวัดมีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 72.22 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งภายในวัดกับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยทดสอบค่าไค-สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 63.12 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัดมีผลต่อระดับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งภายในวัดกับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .44

8. ผลการวิจัยปัจจัยด้านอายุกับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

พบว่า กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 20—30 ปี มีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 68.66 กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 31—40 ปี มีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 61.64 กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 41—50 ปี มีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 61.11 กลุ่มที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป มีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับมากมีมากที่สุด ร้อยละ 50.00 และเมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยทดสอบค่าไค-สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 21.79 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านอายุมีผลต่อระดับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .19

9. ผลการวิจัยปัจจัยด้านระยะเวลาที่บวชกับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

พบว่า กลุ่มที่มีระยะเวลาบวช 1 - 10 พรรษา มีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 73.21 กลุ่มที่มีระยะเวลาบวช 11—20 พรรษา มีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 54.76 กลุ่มที่มีระยะเวลาบวช 21—30 พรรษา มีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับมากมีมากที่สุด ร้อยละ 51.11 กลุ่มที่มีระยะเวลาบวช 31 พรรษาขึ้นไป มีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 50.00 ซึ่งจะสังเกตเห็นว่า กลุ่มที่มีระยะเวลาบวช 21—30 พรรษา จะมีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับมาก และเมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่บวชกับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยทดสอบด้วยค่าไค—สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 36.82 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านระยะเวลาที่บวชมีผลต่อระดับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่บวชกับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .24

10. ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางธรรมกับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

พบว่า กลุ่มที่ไม่มีวุฒิทางธรรม มีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 90.91 กลุ่มที่ได้นักธรรมตรี มีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 60.00 กลุ่มที่ได้นักธรรมโท มีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 71.43 กลุ่มที่ได้นักธรรมเอก มีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 52.68 และเมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาวงธรรมกับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยทดสอบด้วยค่าไค—สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 21.21 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางธรรมมีผลต่อระดับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ มีค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาวงธรรมกับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .18

11. ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางบาลีกับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

พบว่า กลุ่มที่ไม่มีวุฒิทางบาลี มีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 67.25 กลุ่มที่ได้ นัก ป.ธ. 1 - 2 มีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 50.00 กลุ่มที่ได้ ป.ธ. 3 - 6 มีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 51.19 กลุ่มที่ได้ ป.ธ. 7 - 9 มีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับมากมีมากที่สุด ร้อยละ 52.17 และเมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางบาลีกับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยทดสอบด้วยค่าไค-สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 20.00 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางบาลีมีผลต่อระดับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางบาลีกับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .18

12. ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางโลกกับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

พบว่า กลุ่มที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 68.92 กลุ่มที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 59.09 กลุ่มที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือปวช. มีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 62.18 กลุ่มที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญาขึ้นไป มีบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 47.62 และเมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางโลกกับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยทดสอบด้วยค่าไค-สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 12.17 ซึ่งไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางโลกไม่มีผลต่อระดับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางโลกกับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .14

13. ผลการวิจัยปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัดกับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

พบว่า พระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาสมีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 63.57 ส่วนพระลูกวัดมีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 63.33 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งภายใน

วัดกับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยทดสอบค่าไค-สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 46.95 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัดมีผลต่อระดับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งภายในวัดกับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .38

14. ผลการวิจัยปัจจัยด้านอายุกับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

พบว่า กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 20—30 ปี มีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 58.21 กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 31—40 ปี มีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 63.01 กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 41—50 ปี มีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 70.00 กลุ่มที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป มีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 61.11 และเมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยทดสอบค่าไค-สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 26.53 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านอายุมีผลต่อระดับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .21

15. ผลการวิจัยปัจจัยด้านระยะเวลาที่บวชกับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

พบว่า กลุ่มที่มีระยะเวลาบวช 1-10 พรรษา มีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 62.50 กลุ่มที่มีระยะเวลาบวช 11—20 พรรษา มีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 65.48 กลุ่มที่มีระยะเวลาบวช 21—30 พรรษา มีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 62.22 กลุ่มที่มีระยะเวลาบวช 31 พรรษาขึ้นไป มีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 64.71 และเมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่บวชกับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยทดสอบด้วยค่าไค-สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 26.90 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านระยะเวลาที่บวชมีผลต่อระดับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่บวชกับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .21

16. ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางธรรมกับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

พบว่า กลุ่มที่ไม่มีวุฒิทางธรรม มีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมในระดับปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 54.55 กลุ่มที่ได้แก่นักธรรมตรี มีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมในระดับน้อยและระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 40.00 กลุ่มที่ได้แก่นักธรรมโท มีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 61.22 กลุ่มที่ได้แก่นักธรรมเอก มีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 67.41 และเมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากฎธรรมกับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยทดสอบด้วยค่าไค-สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 41.43 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการศึกษากฎธรรมมีผลต่อระดับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม มีค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากฎธรรมกับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .25

17. ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางบาลีกับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

พบว่า กลุ่มที่ไม่มีวุฒิทางบาลี มีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมในระดับปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 66.08 กลุ่มที่ได้ ป.ธ. 1-2 มีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 42.86 กลุ่มที่ได้ ป.ธ. 3-6 มีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 71.43 กลุ่มที่ได้ ป.ธ. 7-9 มีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 52.17 และเมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากฎบาลีกับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยทดสอบค่าไค-สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 34.92 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการศึกษากฎบาลีมีผลต่อระดับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากฎบาลีกับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .23

18. ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางโลกกับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

พบว่า กลุ่มที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 71.62 กลุ่มที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 77.27 กลุ่มที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือปวช. มีบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 63.03 กลุ่มที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญาขึ้นไป มี

บทบาทด้านการเผยแพร่ศาสนาธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 55.24 และเมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางโลกกับบทบาทด้านการเผยแพร่ศาสนาธรรม โดยทดสอบด้วยค่าไค – สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 14.45 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางโลกมีผลต่อระดับบทบาทด้านการเผยแพร่ศาสนาธรรม โดยค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางโลกกับบทบาทด้านการเผยแพร่ศาสนาธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .15

19. ผลการวิจัยปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัดกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

พบว่า พระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาสมีบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในระดับมากมีมากที่สุด ร้อยละ 57.86 ส่วนพระลูกวัดมีบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 73.89 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งภายในวัดกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยทดสอบค่าไค – สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 60.55 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัดมีผลต่อระดับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งภายในวัดกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .44

20. ผลการวิจัยปัจจัยด้านอายุกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

พบว่า กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 20 – 30 ปี มีบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 71.64 กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี มีบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 56.16 กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี มีบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 66.67 กลุ่มที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป มีบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในระดับมากมีมากที่สุด ร้อยละ 52.22 เมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยทดสอบค่าไค – สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 31.05 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านอายุมีผลต่อระดับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยมีค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .22

21. ผลการวิจัยปัจจัยด้านระยะเวลาที่บวชกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลป

วัฒนธรรม

พบว่า กลุ่มที่มีระยะเวลาบวช 1- 10 พรรษา มีบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 72.32 กลุ่มที่มีระยะเวลาบวช 11—20 พรรษา มีบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 57.14 กลุ่มที่มีระยะเวลาบวช 21—30 พรรษา มีบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 53.33 กลุ่มที่มีระยะเวลาบวช 31 พรรษาขึ้นไป มีบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 38.24 และเมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่บวชกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยทดสอบด้วยค่าไค—สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 30.74 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านระยะเวลาที่บวชมีผลต่อระดับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มีค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่บวชกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .22

22. ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางธรรมกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลป

วัฒนธรรม

พบว่า กลุ่มที่ไม่มีวุฒิทางธรรม มีบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 72.73 กลุ่มที่ได้นักธรรมตรี มีบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 64.00 กลุ่มที่ได้นักธรรมโท มีบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 71.43 ส่วนกลุ่มที่ได้
นักธรรมเอก มีบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 54.46 และเมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาวงธรรมกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยทดสอบด้วยค่าไค—สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 14.13 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางธรรมมีผลต่อระดับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มีค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาวงธรรมกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .15

23. ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางบาลีกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลป

วัฒนธรรม

พบว่า กลุ่มที่ไม่มีวุฒิทางบาลี มีบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในระดับปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 65.05 กลุ่มที่ได้ ป.ธ. 1-2 มีบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 52.38 กลุ่มที่ได้ ป.ธ. 3-6 มีบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในระดับมากมีมากที่สุด ร้อยละ 48.81 กลุ่มที่ได้ ป.ธ. 7-9 มี

บทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 65.22 และเมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางบาลีกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยทดสอบค่าไค-สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 13.06 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางบาลีมีผลต่อระดับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางบาลีกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .14

24. ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางโลกกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลป

วัฒนธรรม

พบว่า กลุ่มที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 72.97 กลุ่มที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 59.09 กลุ่มที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือปวช. มีบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 64.71 กลุ่มที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญาขึ้นไป มีบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในระดับมากมีมากที่สุด ร้อยละ 45.71 และเมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางโลกกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยทดสอบด้วยค่าไค-สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 22.53 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางโลกมีผลต่อระดับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางโลกกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .19

25. ผลการวิจัยปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัดกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ

พบว่า พระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาสมีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับมากที่สุด ร้อยละ 50.71 ส่วนพระลูกวัดมีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับปานกลาง มีมากที่สุด ร้อยละ 75.00 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งภายในวัดกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ โดยทดสอบค่าไค-สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 55.53 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัดมีผลต่อระดับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ มีค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งภายในวัดกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .42

26. ผลการวิจัยปัจจัยด้านอายุกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ

พบว่า กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 20—30 ปี มีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 71.64 กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 31—40 ปี มีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 60.27 กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 41—50 ปี มีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 70.00 กลุ่มที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป มีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับมากที่สุด ร้อยละ 52.22 เมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ โดยทดสอบค่าไค-สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 30.56 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านอายุมีผลต่อระดับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ โดยมีค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .22

27. ผลการวิจัยปัจจัยด้านระยะเวลาที่บวชกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ

พบว่า กลุ่มที่มีระยะเวลาบวช 1-10 พรรษา มีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 75.89 กลุ่มที่มีระยะเวลาบวช 11—20 พรรษา มีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 59.52 กลุ่มที่มีระยะเวลาบวช 21—30 พรรษา มีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 55.56 กลุ่มที่มีระยะเวลาบวช 31 พรรษาขึ้นไป มีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 50.00 และเมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่บวชกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ โดยทดสอบด้วยค่าไค-สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 40.04 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านระยะเวลาที่บวชมีผลต่อระดับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ มีค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่บวชกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .25

28. ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางธรรมกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ

พบว่า กลุ่มที่ไม่มีวุฒิทางธรรม มีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 86.36 กลุ่มที่ได้นักธรรมตรี มีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 76.00 กลุ่มที่ได้นักธรรมโท มีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 73.47 ส่วนกลุ่มที่ได้นักธรรมเอก มีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 57.14 และเมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางธรรมกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ โดยทดสอบด้วยค่าไค-สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 19.16 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางธรรมมีผลต่อระดับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ มีค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางธรรมกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .17

29. ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางบาลีกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ

พบว่า กลุ่มที่ไม่มีวุฒิทางบาลี มีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 71.93 กลุ่มที่ได้ ป.ธ. 1-2 มีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 47.62 กลุ่มที่ได้ ป.ธ. 3-6 มีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 54.76 กลุ่มที่ได้ ป.ธ. 7-9 มีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 56.52 และเมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางบาลีกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ โดยทดสอบค่าไค-สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 22.52 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางบาลีมีผลต่อระดับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ โดยค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางบาลีกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .19

30. ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางโลกกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ

พบว่า กลุ่มที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 77.03 กลุ่มที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

มีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 77.27 กลุ่มที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือปวช. มีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 67.23 กลุ่มที่มีการศึกษาระดับอนุปริญาขึ้นไป มีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 45.71 และเมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางโลกกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ โดยทดสอบด้วยค่าไค-สแควร์ พบว่า ได้ค่าเท่ากับ 24.11 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางโลกมีผลต่อระดับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ โดยค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางโลกกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .19

วัตถุประสงค์ข้อ 2 “เพื่อศึกษาระดับบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” สมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ข้อนี้ คือ สมมติฐานข้อ 2 สรุปผลได้ดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า

พระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นทั้งฝ่ายธรรมยุตและมหานิกาย มีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ทั้ง 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.96 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .71

2. ด้านสาธารณสงเคราะห์ มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.34 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .60

3. ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.01 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .68

4. ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .62

5. ด้านการพัฒนาจิตใจ มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.26 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .59

สำหรับในภาพรวมบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนทั้ง 5 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.19

สรุปได้ว่า พระสงฆ์ที่อาศัยอยู่ในวัดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นทั้งฝ่ายธรรมยุตและมหานิกาย มีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนใน 5 ด้าน คือ

1) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 2) ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ 3) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม
4) ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม 5) ด้านการพัฒนาจิตใจ ซึ่งผลจากการวิจัย พบว่า
มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.19

วัตถุประสงค์ข้อ 3 “เพื่อศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของพระสงฆ์ที่
เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” จากผู้ตอบแบบสอบถาม
ที่ได้แสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะแนวทางซึ่งสรุปตามบทบาททั้ง 5 ด้าน ดังนี้

1. บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ความคิดเห็น และ
ข้อเสนอแนะซึ่งสรุปผลการวิจัยเรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

1.1 พระสงฆ์ควรได้รับการสนับสนุนในการเข้าร่วมจัดการศึกษาตาม
สถานศึกษาทั้งของรัฐบาลและของเอกชน เพื่อที่เยาวชนจะได้รับการศึกษาทั้งทางโลกและ
ทางธรรมควบคู่กันไป รวมถึงรัฐบาลควรจะบรรจุครูพระเพื่อเข้าไปสอนศีลธรรมตามโรงเรียน

1.2 ในด้านตัวพระสงฆ์เองก็ควรแสวงหาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อ
นำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน และสามารถนำไปสอนเยาวชนให้เข้าใจ
ในหลักธรรมแล้วนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

2. บทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ความคิดเห็น
และข้อเสนอแนะซึ่งสรุปผลการวิจัยเรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

2.1 พระสงฆ์ควรจะไปมีบทบาทในชุมชน โดยการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็น
สาธารณสุขประโยชน์ของชุมชน เมื่อประชาชนในชุมชนหรือในส่วนตัวส่วนหนึ่งของประเทศ
ได้รับความเดือดร้อน พระสงฆ์ควรจะเป็นผู้นำในการชักชวนประชาชนให้ร่วมกันบริจาค
สิ่งของหรือเงินทองเพื่อช่วยเหลือประชาชนเหล่านั้น

2.2 วัดควรเป็นศูนย์กลางของชุมชน และพระสงฆ์ก็ควรทำหน้าที่อำนวยความสะดวก
สะดวกแก่ประชาชนที่มาทำบุญ รวมถึงให้ประชาชนในชุมชนสามารถยืมวัสดุอุปกรณ์ในวัด
ไปใช้ในงานสาธารณสุขประโยชน์ได้

3. บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ความคิดเห็น
และข้อเสนอแนะซึ่งสรุปผลการวิจัยเรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

3.1 การเผยแผ่ศาสนาธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนานั้น ถือว่าเป็นหน้าที่
โดยตรงของพระสงฆ์ ดังนั้นพระสงฆ์จะต้องทำหน้าที่นำหลักธรรมของพระพุทธเจ้าให้เข้าถึง
จิตใจของประชาชน โดยการเทศนาสั่งสอน รวมถึงเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติ
ตามหลักธรรม

3.2 พระสงฆ์ควรจะศึกษาหลักธรรมให้เข้าใจ รวมถึงศึกษาวิธีการเผยแผ่ศาสนาธรรมให้เข้ากับสังคมในปัจจุบัน โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจธรรมะ ดังนั้นพระสงฆ์ก็ต้องมีการปรับกลยุทธ์ในการเผยแผ่ศาสนาธรรมให้เข้าถึงเยาวชน

3.3 พระสงฆ์ควรจะไปสอนวิชาศีลธรรมตามสถานศึกษา เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิดพระและเข้าใจหลักธรรมสามารถนำหลักธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

3.4 พระสงฆ์ควรร่วมกันตั้งเป็นศูนย์เผยแผ่ธรรมะ ซึ่งมีกระบวนการทำงานแน่นอน มีงบประมาณจากส่วนกลางช่วยสนับสนุน และมีบุคลากรทำงานประจำ

4. บทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะซึ่งสรุปผลการวิจัยเรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

4.1 พระสงฆ์ต้องมีส่วนเป็นผู้นำชักชวนชาวบ้านจัดบุญประเพณีต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรจะอนุรักษ์ไว้ และควรพยายามหาวิธีดึงให้วัยรุ่นเข้าวัด เพื่อมาเรียนรู้ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ และเพื่อจะได้ปลูกฝังให้เยาวชนเหล่านั้นได้สืบทอดประเพณีต่อไป

4.2 พระสงฆ์จะต้องมองเห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นของท้องถิ่นเองหรือว่าของชาติและควรจะศึกษาให้เข้าใจถึงสาระของศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้น เพื่อจะได้แนะนำชาวบ้านได้ถูกต้อง

5. บทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะไว้ซึ่งสรุปผลการวิจัยเรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

5.1 ในสังคมปัจจุบันนี้คนส่วนใหญ่มองว่าวัดมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต จึงต่างคนต่างแสวงหาซึ่งวัดอุเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นเงิน บ้าน รถ ที่ดิน เป็นต้น จนมองข้ามถึงคุณค่าของจิตใจ กลายเป็นเหตุให้คนต้องทำผิดกฎหมาย และศีลธรรมอันดีงามของสังคม ดังนั้นพระสงฆ์ควรจะเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาคุณภาพของจิตใจ และชี้้นำให้ประชาชนได้มองเห็นความสำคัญของการพัฒนาทางด้านจิตใจ พระสงฆ์ควรจัดสถานที่ภายในวัดให้เหมาะสมและมีการจัดอบรมจิตภาวนาให้แก่ประชาชนผู้สนใจได้เข้าไปปฏิบัติเป็นประจำ

5.2 ควรจะจัดตั้งเป็นศูนย์พัฒนาจิตใจ ซึ่งมีการอบรมและปฏิบัติจิตภาวนาเป็นประจำให้แก่ชาวบ้าน โดยแล้วแต่ความสะดวกของชาวบ้านไม่มีการจำกัดเวลา และควรจะเทศนาในด้านจิตภาวนาออกอากาศทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์

5.3 พระสงฆ์ในแต่ละวัดควรจะมีการจัดเทศนาอบรมหรือปฏิบัติธรรมทุกวันพระทั้งในช่วงเช้าพรรษาและออกพรรษา รวมถึงวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนาทุกวัด ควรจะมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ประชาชน

4. อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัย ซึ่งผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลตามสมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานข้อ 1 ปัจจัยในด้านตำแหน่งภายในวัด อายุ ระยะเวลาที่บวช และระดับการศึกษาทางธรรม ทางบาลี และทางโลก มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัด อายุ ระยะเวลาที่บวช และระดับการศึกษา (ทางธรรม บาลี และทางโลก) มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เป็นไปตามสมมติฐาน แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความเข้มหรือความมาก-น้อยของความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับสาเหตุที่ทำให้ตำแหน่งภายในวัด อายุ ระยะเวลาที่บวช ระดับการศึกษา ทั้งการศึกษาทางนิกกรรม ทางบาลี และทางสามัญ มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ทั้ง 5 ด้าน ซึ่งพออภิปรายเป็นรายด้าน ได้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัด มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัดนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสกลุ่มหนึ่ง ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเป็นพระลูกวัด พบว่า โดยภาพรวมพระสงฆ์ทั้ง 2 กลุ่ม มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง แต่ก็ยังมีบทบาทบางด้านที่พระสงฆ์ที่เป็นกลุ่มเจ้าอาวาสมีบทบาทในระดับมาก คือ บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ บทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากเจ้าอาวาสมีความใกล้ชิดต่อชุมชนมากกว่าพระลูกวัด

ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้พระสงฆ์ที่อยู่ในกลุ่มของเจ้าอาวาส มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนมากกว่าพระลูกวัด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ รุ่งโรจน์ คำแน่น (2538 : บทคัดย่อ) พบว่า เจ้าอาวาสมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนในกิจกรรมการพัฒนาด้านจิตใจมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การส่งเสริมและพัฒนาการศึกษา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ การพัฒนาเพื่อจัดระเบียบชุมชน การพัฒนาสาธารณสุข การส่งเสริมการมีส่วนร่วม

การฝึกอบรมพัฒนาอาชีพ การส่งเสริมการเกษตร และกิจกรรมเกี่ยวกับการอื่น ๆ สอดคล้องกับการศึกษาของอำนาจ บัวศิริ (2528 : บทคัดย่อ) พบว่า บทบาทเจ้าอาวาสวัดที่จะช่วยพัฒนาชนบทยากจนในเขตภาคเหนือมีดังนี้ 1. ด้านการปลูกฝังและส่งเสริมศีลธรรมแก่ประชาชน 2. ด้านกิจกรรมระดับหมู่บ้าน 3. ด้านการบริการพื้นฐาน และสอดคล้องกับการศึกษาของ พระมหาเจริญ คำราช (2546 : บทคัดย่อ) พบว่า ปัจจัยที่มีผลกับบทบาทของพระสังฆาธิการในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ คือ ตำแหน่งเจ้าอาวาส การรับรู้ข่าวสารในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ ทศนคติในการทำหน้าที่ การได้รับการสนับสนุนทางสังคม การได้รับการสนับสนุนจากชุมชนนิยม และการได้รับการส่งเสริมมีส่วนร่วมในสังคม มีความสัมพันธ์กับบทบาทพระสังฆาธิการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ปัจจัยด้านอายุ มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า อายุของพระสงฆ์มีผลต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชน อธิบายได้ว่า พระสงฆ์ที่มีอายุมากขึ้นย่อมแสดงบทบาทเพิ่มขึ้นตามไปด้วย เนื่องจากผู้ที่มีอายุมากย่อมมีประสบการณ์ชีวิตมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อย ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ โคจิ โนสุ (2530 : บทคัดย่อ) พบว่า พระสงฆ์อายุ 68 ปีขึ้นไปปฏิบัติบทบาทต่อการพัฒนาสังคมด้านการเผยแผ่ในระดับมาก และสอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาประสิทธิ์ รวพิมาย (2538 : บทคัดย่อ) พบว่า พระธรรมทูตส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในระหว่าง 50-59 ปี จำนวน 10 รูป รองลงมามีอายุระหว่าง 30-39, 40-47 และ 60-68 ปี จำนวนกลุ่มละ 7 รูป ตามลำดับ กล่าวโดยภาพรวมได้ว่า พระธรรมทูตส่วนใหญ่อยู่ในวัยที่ยังสามารถเดินทางไปปฏิบัติงานพระธรรมทูตในพื้นที่ที่ท่านรับผิดชอบได้ และสอดคล้องกับการศึกษาของ เฉลิมพล พลวัน (2526 : บทคัดย่อ) พบว่า ตัวแปรด้านอายุ และระดับการศึกษาของข้าราชการมีผลต่อความคิดเห็นที่แตกต่างกัน แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ สมควร นามสีฐาน (2545 : 103-104) พบว่า อายุของพระภิกษุสามเณร ไม่มีอิทธิพลต่อบทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนในชนบท เพราะพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ภายในวัดไม่ว่าจะมีอายุมากหรือน้อยก็ตาม ก็มีส่วนในการแสดงบทบาทของวัดต่อการพัฒนาชุมชนได้

3. ปัจจัยด้านระยะเวลาที่บวช (พรรษา) มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่าพรรษามีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน พระสงฆ์ส่วนใหญ่จะมีระยะเวลาการบวช 1-10 พรรษา จำนวนมากที่สุด ซึ่งอธิบายได้ว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษามากขึ้นย่อมจะมีบทบาทได้มากขึ้นด้วย เนื่องจากได้ศึกษาพระธรรมวินัย และศึกษาบทบาทหน้าที่ของตนได้เข้าใจมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ผ่องพรรณ ทวีสมบูรณ์ (2536 : 104)

ที่พบว่า พระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษามาก มีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาชนบท มีพฤติกรรมการพัฒนาด้านวัดมากกว่าผู้มีพรรษาน้อย พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์พัฒนาชุมชนมาก มีพฤติกรรมด้านจิตใจ และด้านวัดมากกว่าพระสงฆ์ที่มีประสบการณ์น้อย และสอดคล้องกับการศึกษาของ โคจิ โนสุ (2530 : 120) พบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงมากที่สุดของพระสงฆ์ 5-9 พรรษา ต่อการพัฒนาสังคมด้านการศึกษา คือ การอบรมให้ความรู้ด้านวัฒนธรรมและพิธีกรรมแก่ประชาชน แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ ของ สมควร นามสีฐาน (2545 : 104) พบว่า ระยะเวลาการบวชของพระภิกษุสามเณร ไม่มีอิทธิพลต่อบทบาทของวัดต่อการพัฒนาชุมชนในชนบท พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา จะมีระยะเวลาการบวชมากหรือน้อยก็สามารถแสดงบทบาทเป็นตัวแทนของวัดได้ไม่แตกต่างกัน เช่น บางวัดมีพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ที่เข้ามาบวชยังไม่ถึง 5 พรรษา ก็มีความรู้ความสามารถพอที่จะทำกิจกรรมหรือร่วมทำโครงการต่าง ๆ ต่อวัดและชุมชนได้

4. ปัจจัยด้านการศึกษา(ทางธรรม ทางบาลี และทางโลก) มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน ด้วยกันคือ ด้านนักธรรม ด้านบาลี และด้านสามัญ พบว่า การศึกษาทั้ง 3 ด้าน มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน คือ ด้านนักธรรม พระสงฆ์ส่วนใหญ่จบนักธรรมชั้นเอก ด้านบาลีส่วนใหญ่จะไม่มีวุฒิทางบาลี ด้านสามัญส่วนใหญ่จบมัธยมศึกษาตอนปลายหรือปวช. แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ที่มีระดับการศึกษาทั้งทางธรรม บาลี และทางโลกมากขึ้นย่อมจะส่งผลต่อการแสดงบทบาทได้มากขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พระมหาเจริญ คำราช (2546 : 120) พบว่า วิทฐานะมีความสัมพันธ์กับบทบาทของพระสังฆาธิการในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งการวิจัยได้แบ่งวิทฐานะออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านสามัญ ด้านนักธรรม และด้านบาลี ผลพบว่า วิทฐานะเกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการ อธิบายไว้ว่า วิทฐานะของพระสังฆาธิการเพิ่มขึ้นมีการแสดงบทบาทเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พระมหาประสิทธิ์ รวมพิมาย (2538 : บทคัดย่อ) พบว่า ด้านสามัญ พระธรรมทูตส่วนใหญ่จบประถมศึกษาปีที่ 4 ด้านนักธรรมส่วนใหญ่จบนักธรรมชั้นเอก ด้านบาลีส่วนใหญ่จบเปรียญธรรม 3 ประโยค สอดคล้องกับการศึกษาของ ผ่องพรรณ ทวีสมบูรณ์ (2536 : บทคัดย่อ) พบว่า พระสงฆ์มีการศึกษาสูง มีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาชนบท มีพฤติกรรมการพัฒนาด้านวัดมากกว่าผู้มีการศึกษาต่ำ สอดคล้องกับการศึกษาของ พิมพ์ศิริ ณ เชียงใหม่ (2529 : บทคัดย่อ) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้มารับบริการ คือ ระดับการศึกษา โดยที่ผู้มา

รับบริการที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีความพึงพอใจรวมสูงกว่าผู้ที่มารับบริการที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ สมควร นามสิฐาน (2545 : 104) พบว่า การศึกษาสูงสุดของพระภิกษุสามเณร ไม่มีอิทธิพลต่อบทบาทของวัดต่อการพัฒนาชุมชน ในชนบท ทั้งนี้อธิบายไว้ว่า พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ที่พำนักอยู่ในวัด ไม่ว่าจะจบประถมศึกษา มัธยมศึกษา อนุปริญญา และปริญญาตรี ก็มีส่วนในการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ ในวัดไม่แตกต่างกัน จากตรงนี้ ก็เป็นเครื่องบ่งชี้ชัดเจนว่า พระสงฆ์ที่มีระดับการศึกษา ทั้งทางธรรม ทางบาลี และทางโลกสูงขึ้น ย่อมสามารถแสดงบทบาทในด้านต่าง ๆ ได้อย่างเด่นชัด

สมมติฐานข้อ 2 กล่าวว่า “พระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง”

ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ การเผยแผ่ศาสนาธรรม การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และการพัฒนาจิตใจ ซึ่งพบว่า มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 5 ด้าน สอดคล้องสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ทวี เขจรกุล (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย พบว่าบทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาบทบาทแต่ละด้าน พบว่า บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาค่า ปรากฏดังนี้ บทบาทด้านการปกครอง บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ บทบาทด้านการสาธารณูปการ บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ และบทบาทด้านการศาสนศึกษาสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นริศชัย ชัยมาลา (2544 : บทคัดย่อ) ศึกษาบทบาทในการพัฒนาสังคมของวัดในจังหวัดขอนแก่น พบว่า บทบาทในการพัฒนาสังคมของวัด ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 52.9 บทบาทเป็นรายด้าน พบว่า วัดมีบทบาทในการพัฒนาสังคมด้านการพัฒนาจิตใจมากที่สุดถึง ร้อยละ 90.33 ซึ่งใกล้เคียงกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ร้อยละ 90.20 รองลงมาได้แก่ บทบาทด้านการเป็นศูนย์กลางของชุมชน ร้อยละ 76.06 บทบาทด้านการสังคมสงเคราะห์ ร้อยละ 72.56 และพบว่า บทบาทด้านการศึกษาอยู่ในระดับน้อยที่สุด เพียงร้อยละ 68.40 และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จรินทร์ ยังสังข์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม พบว่า 1) พระสงฆ์ในกระแสการเปลี่ยนแปลงมีบทบาทหลายด้าน

ได้แก่ ด้านการปกครองบริหารตน ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมด้วยวิธีการต่าง ๆ ด้านการให้การศึกษาทั้งพระภิกษุสงฆ์ สามเณร และประชาชน ด้านสาธารณูปการการบำรุงวัด ด้านสาธารณสงเคราะห์แก่ประชาชนทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ 2) บทบาทที่เอื้อต่อรัฐในการปกครอง เป็นเครื่องมือของรัฐ รับนโยบายของรัฐในการสั่งสอนให้ประชาชนไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ซึ่งมีผลให้พระสงฆ์ได้รับผลตอบแทน ด้านลาภสักการะ เช่น ตำแหน่ง และวัตถุต่าง ๆ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระวิเชียร ตีหาบุตร (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีพระธรรมมหาวิธานวัตร วัดไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พบว่า พระธรรมมหาวิธานวัตร เป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาสังคม โดยมีบทบาทด้านการปกครอง การศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ การฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมรวมถึงการแก้ปัญหาภาวะ จนเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไป ซึ่งได้ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อานาจ บัวศิริ (2528 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณสมบัติและบทบาทของเจ้าอาวาสในพระพุทธศาสนา ที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบทยากจนในภาคเหนือ โดยมีกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยแบ่งเป็นห้ากลุ่ม คือ พระสงฆ์ พระสังฆาธิการ ประชาชนที่มีอาชีพรับราชการ ประชาชนที่มีอาชีพค้าขาย และประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกรรม ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของเจ้าอาวาสวัดที่จะช่วยพัฒนาชนบทยากจนในภาคเหนือมีดังนี้

1. ด้านการปลูกฝังและส่งเสริมศีลธรรมแก่ประชาชน 2. ด้านกิจกรรมระดับหมู่บ้าน 3. ด้านการบริการพื้นฐาน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เขียมพงษ์ วงศ์ธรรม (2519 : บทคัดย่อ) ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม เพื่อต้องการทราบว่า พระสงฆ์มีบทบาทเกี่ยวข้องกับสังคมมากน้อยเพียงใด พบว่า พระสงฆ์กลุ่มตัวอย่างจาก 215 วัด ในเขตกรุงเทพมหานคร มีบทบาทในด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนทั้งทางโลก (สามัญศึกษา) และทางธรรม (ปริยัติธรรมศึกษา) การเผยแผ่ธรรมะ การสงเคราะห์ประชาชน พระสงฆ์ส่วนใหญ่ประสงค์จะมีบทบาทด้านการศึกษามากขึ้น เช่น สามารถเข้าไปสอนในโรงเรียนได้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีของประเทศมีความเจริญไปอย่างมาก โดยเฉพาะจังหวัดขอนแก่น ซึ่งถือว่าเป็นจังหวัดที่มีความเจริญเติบโตอย่างมาก ได้รับการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจและวัตถุเป็นไปอย่างค่อนเนื่อง วัดและพระสงฆ์ที่เคยมีบทบาทต่อชุมชนก็เริ่มลดน้อยลง ประชาชนและเยาวชนห่างไกลวัดมากขึ้น ขาดโอกาสในการ

ได้รับการศึกษาอบรมนิสัให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของสังคม ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมา อีกทั้งพระสงฆ์เองก็ไม่ได้เอาใจใส่กับบทบาทหน้าที่ที่มีต่อสังคมเท่าที่ควรทำให้บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในส่วนนี้ลดน้อยลงไป จากที่อดีตพระสงฆ์เคยมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนอย่างมาก ดังนั้นการฟื้นฟูบทบาทของวัดและพระสงฆ์เพื่อให้เกิดความกลมกลืนกับสังคมปัจจุบัน จึงต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างพระสงฆ์กับฝ่ายบ้านเมืองเพื่อให้ผู้คนในสังคมโดยเฉพาะเยาวชนได้อาศัยศึกษาอบรมคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรมสังคมจะได้สงบสุขประเทศก็จะได้เจริญแบบมั่นคงถาวรต่อไป

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง "ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน" ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการดำเนินงานของคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่นที่เกี่ยวกับการช่วยพัฒนาชุมชนตลอดจนประเทศชาติ เพื่อให้สามารถนำเอาข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวินิจฉัยไปเป็นข้อมูลสารสนเทศและเป็นแนวทางพัฒนาวงการคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น ให้มีบทบาทในการพัฒนาสังคม และเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนชาวขอนแก่นเหมือนกับอดีตที่ผ่านมา โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. จากผลของการทดสอบสมมุติฐานที่ 1 ในเรื่องปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัดอายุ ระยะเวลาที่บวช ระดับการศึกษาทางธรรม ทางบาลี และทางโลก มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ซึ่งพบว่าปัจจัยทั้ง 4 ด้าน ล้วนมีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ผู้วิจัยพบว่าสาเหตุมาจากปัจจัย 2 ประการคือ ปัจจัยภายนอกกับปัจจัยภายใน ซึ่งปัจจัยภายนอกนั้น เกิดจากสภาพสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป จากเดิมนั้นสภาพสังคมเป็นสังคมขนาดเล็ก มีการพึ่งพาอาศัยกัน มีวัดเป็นศูนย์กลาง มีพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจ ประชาชนอาศัยพระสงฆ์เป็นที่พึ่งหลายด้าน เช่น ด้านการศึกษา ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านการเป็นที่พึ่งทางใจ เป็นต้น แต่เมื่อสภาพสังคมมีความเจริญเติบโตขึ้น สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนก็เปลี่ยนไป บทบาทของพระสงฆ์ที่เคยมีต่อสังคมอย่างมาก็ลดน้อยลงเรื่อย ๆ จึงเป็นสาเหตุให้ปัจจุบันนี้พระสงฆ์มีบทบาทต่อสังคมไม่มากเท่าที่ควร ดังนั้นพระสงฆ์ควรที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมในปัจจุบัน โดยอาศัยเทคโนโลยีที่ทันสมัยในปัจจุบันมาช่วยในการเผยแผ่ศาสนาธรรม

คำสอนของพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้รับรู้คุณค่าของหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเป็นการแสดงบทบาทหน้าที่แบบใหม่ที่สามารที่จะเข้าถึงกลุ่มเยาวชนและสังคมในยุคปัจจุบันได้ดี

ส่วนปัจจัยภายใน เกิดจากตัวพระสงฆ์เองที่ไม่สนใจในการศึกษาหาความรู้ โดยพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือ บัณฑิต ซึ่งถือว่าการศึกษาไม่สูงในปัจจุบัน เมื่อพระสงฆ์มีการศึกษาน้อยก็ไม่สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ที่ประชาชนต้องการปรึกษาได้ ประชาชนก็หันหน้าเข้าพึ่งสถาบันอื่นของรัฐในรูปแบบองค์กรต่างๆ จึงเป็นเหตุให้พระสงฆ์ถูกลดบทบาทลง ดังนั้น เพื่อให้สถาบันสงฆ์ฟื้นฟูบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนหรือสังคม พระสงฆ์ต้องแสวงหาความรู้ให้ทันกับสภาพสังคมปัจจุบัน รวมถึงต้องคอยระวังความประพฤตินี้ที่จะเสียหายต่อคณะสงฆ์โดยรวมด้วย เมื่อพระสงฆ์มีความรู้เท่าทันกับสภาพสังคมปัจจุบันแล้วก็จะสามารถพัฒนาตนเองและคณะสงฆ์โดยรวมให้มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติได้อย่างกว้างขวาง

2. จากผลของการทดสอบสมมุติฐานที่ 2 ในเรื่องระดับบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ทุกด้าน คือ พระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่าพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีบทบาทในด้านการศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสุขสงเคราะห์ การเผยแผ่ศาสนาธรรม การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และการพัฒนาจิตใจ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีแนวโน้มที่บทบาทจะลดน้อยลง ถ้าคณะสงฆ์ไม่รีบฟื้นฟูหรือกระตุ้นตัวพระสงฆ์เองให้เกิดการตื่นตัวต่อสภาพสังคมในปัจจุบัน ซึ่งมีประชาชนจำนวนมากที่ต้องการพึ่งพระพุทธศาสนาแต่ไม่รู้ว่าจะพึ่งได้อย่างไร พึ่งในรูปแบบใดได้บ้าง ดังนั้นพระสงฆ์ต้องแสดงบทบาทให้ชัดเจน ไม่ใช่เป็นเพียงผู้ประกอบพิธีกรรมเท่านั้น แต่ต้องบำเพ็ญประโยชน์ให้เกิดแก่สังคมให้เป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อให้เป็นที่เคารพบูชาและเป็นที่ยอมรับของประชาชนได้อย่างสนิทใจ

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) การวิจัยครั้งนี้ ได้นำตัวแปรที่เป็นปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนมาใช้สำหรับวิจัยครั้งนี้ ตัวปัจจัยที่นำมาศึกษาสามารถทำนบาบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนได้ แต่ยังมีไม่มาก จึงน่าจะมีปัจจัยตัวอื่นๆที่ควรจะนำมาศึกษาวิจัยได้อีก เช่น นิยามของพระสงฆ์ การสนับสนุนจากชุมชนและหน่วยงานอื่นๆ เป็นต้น

2) ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยระดับบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงปริมาณไม่สามารถทราบถึงรูปแบบ ขั้นตอนหรือวิธีการที่พระสงฆ์ใช้แสดง บทบาทตลอดจนปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการแสดงบทบาท ยังเป็นการศึกษาส่วนน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับองค์กรอื่น ๆ ที่มีบทบาทหน้าที่เฉพาะแทนบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ ดังนั้น ควรทำการศึกษาวิจัยในบทบาทด้านอื่นที่นอกเหนือจากห้าด้านที่ผู้วิจัยได้ศึกษานี้ เพื่อให้ทราบว่าพระสงฆ์มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากน้อยเพียงใด ตลอดจนผลของการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษาจะทำให้เยาวชนมีผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาตามปรัชญาที่ว่ามีความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่สังคมปัจจุบันต้องการมากน้อยเพียงใด ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรจะได้ศึกษาถึงรูปแบบปัญหาอุปสรรคในการแสดงบทบาทในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ เพื่อนำผลการศึกษาไปปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่พบตลอดจนส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนได้มากยิ่งขึ้น